

POETISK KVINTETT UNDER MYSTIKENS HIMMEL

Den äkta dikten, poesin, står nära olika musikaliska uttryck. Det är som om ord och ton ofta förstärker varandra. Det är därför som den uppläsa dikten ofta får en annan och fullkomligare essens, då läsaren är medskapare, när en personliga röstlägen, pauseringar och betoningar görs av författaren, poeten själv. Ibland har diktens meningsskapande referenser helt bytt ägare och fått en djupare och mer egenartad tydning.

I denna musikaliska kvintett, som jag kommer att presentera, finns en rad egenartade, personliga fraseringar, tonlägen, omtagningar och sammansatta klangvariationer. Den högstämnda poesin, som fått underliggande referenser och motivbilder bygger ofta på biblisk tradition. Strängar med kraftfulla ackord flödar upp mot ett katedralformat valv. Tonerna förstärks och klangen rullar under kraftiga cementpelare.

Så förhåller det sig med Rainer Maria Rilke, vars dikter fortfarande lever med tyngd och kraft, där de läses med en hebreisk högstämmdhet, som för tankarna till Höga Visan, dvs. Sångernas Sång. I den nu återutgivna Pilgrimsboken, *Das Stunden Buch*, från 1905, får läsaren dra sig till minnes – i Anders Frostensons översättning – en svensk högstämmd mystik. Den klingar över en äng av sammansatt liv; alltifrån den uppslupna inre glädjen till sårbarhet och lidande.

Utmärkt är även att den tyska texten finns med. Läsaren kan i detalj följa en översättning, som i många fall är närmevärden, språkliga grepp, lätta antydningar och varierande metaforer. Rilke, som också satt i Sverige och skriv, närmare bestämt i Jonsered, öster om Göteborg, ger oss upplevelser ”med sina sönderhänders ångest”. Eller, som den lidande Job i munkens gestalt;

*Då slet munken av sin klädnad som barken
Från ett träd och höll den.
Böjd på knä inför den gamle.
Och se: han kom, kom fram som till ett barn,
Sa sakta: Vet du, du också, vem jag är?
Det visste han och la sig sakta
Som en fiol under den gamles haka.*

Samlingen, *Himmelens geometri*, av den i Kazakstan födda Regina Derieva ingår också i den mystiska ensambeln, även om hon skriver på ett enkelt och för läsaren tydligt sätt. Det är som om jag först skulle läsa en gammal bibelöversättning för att övergå till den nya dvs. den nu utgivna bibelutgåvan; ordens förenkling, tonfallets reducering, alldagligt förhållningssätt och en tangering av ett konkret vardagsspråk.

De åtta avdelningarna är hämtade från olika samlingar. Det handlar om en bred religiös erfarenhetsyta, där slutenhet och befrielse, tro och tystnad förenas. Bakom orden kan man förnimma den ortodoxa kyrkans språk, där tanke och känsla förenas. I förordet skriver Bengt Jangfeldt om tillämpning av T. S Eliots ”poetiska korrelat”, där känsla och tanke kan förenas; kanske snarare ett arv från öst, där Odessa och Jerusalem på ett eller annat sätt förenas. Flera dikter handlar om judiskt liv, seder och bruk; andra om sårbarhet och isolering. Då och då en existentiell utsatthet, som för tankar till Samuel Beckett, dvs. en svartsyn och ett uttryck för den ofta benämnda ”negativa teologin”. I en av Derievas s.k. paradoxer heter det:

*Hela mitt liv
Har jag letat efter
En ängel.
Men när han visade sig
Var det för att säga:
"Jag är ingen ängel!"*

Helgonporträtt och heliga gestalters intresse har alltmer under senare år blivit diktarnas revir. Det är inte bara förunnat teologer och kyrkohistoriker att fördjupa helgonlegender eller ta sig an personer i den katolska helgonkalendern. Vissa helgonförklaras efter idog granskning, andra får träda ur och falla i glömska.

Åsa Maria Kraft har i sin femte diktsamling ägnat stor möda åt att fördjupa och språkligt förankra fyra helgon, som togs ur kalendern 1969. Det är Margareta av Antiokia, Katarina av Alexandria, Den heliga Barbara och den heliga Dorotea. Fyra märkliga personligheter, som levde under den intensiva förföljelsetiden i det sentida romerska riket. Samtliga har sitt dödsår ett decennium före den kejsardyrkan, som senare övergick till slavarnas religion, kristendomen.

Kraft väver samman egenartade porträtt med prosalyrisk prägel. De formas till en ordbild av respektive helgons symboliska tillhörighet tex. draken, hjulet, tornet eller äppelkorgen.

Med ett väl balanserat och reducerat språk växer bilderna fram som klart synliga ikoner på den medeltida katedralens altarfönster. "Jag skall karva tredje fönstret/ Min hand min kniv/ Jag skall karva genom muren/ flagor faller – färg..."

Det heliga kan också få en annan infallsvinkel. Från den inbyggda katedralens svalkande mystik kan språket finna en väg till det gudomliga genom beskrivningar av naturupplevelser: den heliga Franciskus, Johannes av korset och andra "dörröppnare". Som hos Paul Claudel och den nyss läste Philippe Jaccottet; en av Frankrikes stora poeter, född 1925 och bosatt i sydöstra delen av landet. Bengt Erasmie har tagit sig an honom och nu översatt samlingen med titeln: "Och inte desto mindre."

Jaccottet ser tillvaron från ett perspektiv underifrån. Hans poetiska blick söker det enkla, svaga, utelämnade. Det är en sorts evangelisk hållning till natur, fåglar och växter. Det är här som det gudomliga kan blixtra till vid upptäckten av en kungsfiskare, rödhake eller näktergal.

I prosalyriska porträtt återskapas den nära naturen. Läsaren imponeras och infångas av den konkreta framställningen. Kungsfiskaren blir en fågel buren av eld och himmelska lågor, rödhaken en spontan följeslagare och lyktbärare "med aftonrodnadens färg", så oförsiktig i trädgården, medan näktergalens unika sång blir en stämma, som förenas med nattens ro och svalka.

Den sköra, bräckliga violen bär bud om styrka, vildmoroten yviga blad svalkar i skuggan och åkervindan, convulvus arvensis, med vit krona, visar betraktaren "gryningens försynta nyheter, utspridda vid våra fötter."

Jaccottets naturlyriska betraktelser för tankarna till både Hölderlin och Rilke. Här finns inte enbart en komplex naturmystik, utan även en påtaglig miljödiktning, som vill få människor att se en skör omgivning, som en gåva att förvalta under stort ansvar. Bokens slutord ställer varje människa inför en nödvändig reflexion, då hon böjd över ängen ser på "blommornas spröda öppningar":

Som om en mycket böjd man läste en bok tätt intill marken.

En sista gång.

”Längs med gräns” är namnet på Eva Ribichs diktsamling, den tredje. Hon ligger nära Jaccottet vad gället motiv, men brukar istället den korta diktens stilfigurer med tvåradiga strofer i fallande rytmer, ofta med en fungerande alliteration.

På distans betraktar Ribich ängen, fjärilen, kroppen, huden, stenarna. Hon sveper med stora ord över ett poetiska landskap, som tyvärr ofta blir alltför otydligt, flyktigt beskrivet. Men kanske är det just detta som ligger i den korta reflexionsdiktens karaktär, att lämna över de få radorden till läsaren, som i en haikudikt, där ett omedvetet samspel mellan dikt och läsare är en förutsättning för läsoplevelse.

Jag förnimmer Ribich dikter, som fjärilar, bortfladdrande, samtidigt som jag undrar vad jag har läst. Dikterna fanns där, nära; som i en dikt:

*tänk att släppa fjäril
se den fladdra bort*

den som var så nära

Hans-Evert Renérius

Böcker:

- 1. Pilgrimsboken. Rainer Maria Rilke. Diadorim.**
- 2. Himmelens geometri. Regina Derieva. Norma.**
- 3. I ständig hög konversation mellan jungfruns huvuden, der sker. Åsa Maria Kraft. Bonniers.**
- 4. Och inte desto mindre. Philippe Jaccottet. Atlantis.**
- 5. Längs med gräns. Eva Ribich. Bonniers.**